

בולעטין # 27

וועד משמרת הניקור ארגון

מוקדש לתיקון מצב הניקור

באמצעים של בירור, חקירה ודרישה, התיעצות, הודעה, והצעה
חודש כסלו תשמ"ו

גם רבנים יכולין לטעות - וגם רבים יכולין להכשל כמה תמיהי סליקו ואזלו מפי הרבה מהמוני העם.

- (א) האיך יתכן שרבנים יטעו לומר על חלב, דשומן כשר הוא.
(ב) ממ"נ אם הרב נאמן לשאר איסורי תורה למה אינו נאמן בענין חלב.
(ג) הכי צריכין לחוש למה שיש מערערין כי יש חלב, כל שאיננו בקי בענין.
(ד) הכי באפשרי שחלק מינכר מכלל ישראל יכשלו באכילת איסור כה חמור שעונשו בכרת.
(ה) האם יש היתר למי שבקי ברוע המצב לאחוז בפלך השתיקה ולהיות בשב ואל תעשה.
(ו) האם רשאי הרבנים המכשירין להעלים עין מן הערעור שלא תפגום כבודם.
(ז) למה באמת יצא תקלה זאת מיד גדולים ורבנים.
(ח) למה יארה כזאת שציבור גדול ורחב יכשל בחלב?

תשובה: על ראשון ראשון, (א) האיך יתכן שרבנים יטעו - דבר זה מקרא מפורש הוא (ויקרא ד') "ואם מעיני העדה נעשתה לשגגה" ופירשו חז"ל (עיין רש"י) שהכוונה כי נעלם מסנהדרין שהם עיני העדה והא לך דברי חז"ל מפורשין בהוריות הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה וכו' ומבואר שם להלן דף ג: דחייבין בית דין להביא חטאת על שגגת הוראתן.

ומבואר ברמב"ם (ה' שגגות פי"ב, י"ג) דמיירי בבית דין הגדול שהוא הסנהדרין שישבו בלשכת הגזית (אשר עליהם הכתוב אומר לא תסורו מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל) ומיירי גם כן ששגגו כולם בהוראה זו והורו להקל. וזה לשון הרמב"ם שם: "כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה אם שגגו בית דין הגדול בהוראה והורו להתירו ושגגו העם בהוראתו ועשו העם ... ואחר כך נודע לבית דין שטעו הרי בית דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה ואף על פי שלא עשו הן בעצמן מעשה שאין משגיחין על מעשה בית דין כלל בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד" עד כאן לשונו.

ולהלן שם (פרק י"ג ה"א) וזה לשונו: "וכן אם הורו וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועין אתם ורבו עליו המתירין הרי בית דין פטורין ... שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כל הסנהדרין" עד כאן לשונו.

ומבואר להדיא (בהוריות ב.) בגמרא דמיירי גם בהוראת חלב להיתר, וזה לשון הש"ס "לא תויי הורו בית דין שחלב מותר, וברש"י על המשנה הורו בית דין "כגון שהורו שחלב או דם מותר" וברמב"ם שם (פי"ג ה"ד) "הורו בית דין שחלב מן החלבין מותר ואכל וכו' ואחר כך הורו שעבודה זרה פלונית מותרת ועבד אותו עבודה זרה עד כאן לשונו.

המע"יין היטב בש"ס ורמב"ם שם יראה שעל הרוב נקטו לדוגמא הוראת חלב, עיין שם. ומעתה לא נשאר לו אלא להתבונן קצת אם אצל הסנהדרין שהיו גדולי הדור ממש בתורה בחכמה ביראה ובאהבת ד' ובמדות טובות, בלי שום נגיעות, כמבואר ברמב"ם (ה' סנהדרין פ"ב) דסנהדרין היו בעלי חכמה, נפשם שפלה, חברתם טובה, גבורים במצות ומדקדקים על עצמם וכובשין יצרם, לא יהא להם שום גנאי, ולא שם רע, ויהא פרקן נאה, שונאי בצע ואף ממון שלהם אינם נבהלין עליו, אוהבי האמת, שונאי החמס ובורחין מכל מיני העול, מנוקין מעון וגם ממומי הגוף.

ואחר כל אלו היה באפשרי שתזדמן להם מכשול בהוראה להתיר חלב ולומר על כולן או מקצתן מותר, אף על גב דכתיב אלקים נצב בעדת קל, וגם ישבו בלשכת הגזית שהוא בבית המקדש אשר שם עיקר השראת השכינה מכל מקום אפשר שיארע זאת, שהיו שבעים ואחד צדיקים יושבין יחד ועטרוניהן בראשיהן. ומה יענו אזובי קיר כמוני היום שרחוקין אנן מלהשיג אפילו כטפה מן הים קדושת הסנהדרין. על אחת כמה וכמה שאין מן הנמנע שיארע כזאת.

ודבר נפלא מאוד מצאתי בדברי חד מקמאי מדבריו כי אדרבה כל הגדול מחבירו יותר עלול להכשל בחטא כזה אמר הכתוב: אשר נשיא יחטא. מאחר שהוא מורגל בגדולה רבה כל כך, שהוא מלך על כל ישראל, בודאי יבוא לכלל גאווה וזו תביאו לכלל חטא בלא שום ספק. (זוהר ויקרא דף כ"ב ע"א, וש"ך, ורבנו בח"י ותולדות יצחק, וכלי יקר).

ולפי זה מי שבא בטענה כזו עדות הוא ששכח מקרא מפורש וגמרא מפורשת.

(ב) טענה שני': דאם הרב נאמן לשאר דברים למה אין נאמן בזה. אהובי ידידי לא עלי תלונתיכם כי אם על תורת ד' תמימה, והאיך יאמר הקרא שמעיני העדה נעשתה לשגגה והלא אם נאמן לכל איסורי תורה כמו שהכתוב מצווה ואומר "לא תסורו מן הדבר אשר יגידו לך" האיך שגג בדין זה ש"מ שאין אנו דנין היקש וגזירה שוה כזאת ובאפשר שיהיה בקי בכל התורה ויאונה מכשול של שגגה לידו.

(ג) טענה שלישית: - האם צריך מי שאינו בקי לחוש למה שיש מערערין, הנה לא נכניס עצמינו בפלפולה של תורה לברר הדבר משורת הלכה כי אין כאן מקומו והדבר סובל אריכות, אולם רצונינו לבא בדרך אחרת וקצרה, שני טענות גדולות מנוגדים לטענה זו, חדא לכל המון, והשנית ליראי ד' ואנשי מעשה.

ראשית הלא קבעו לנו חז"ל כי גדול המחטיא יותר מן ההורג (מ"ר פרשת פנחס פרק כ"א) ובזה הורו לן חז"ל כי אצל ישראל הנשמות העיקר ומחויבין ישראל למסור נפשם עבור אמונתם וקדושתם והנשמה הוא נצחי והגוף טפל הכלי אומנות בלבד לעבוד בהן ליוצרו, והאי עלמא כפרוזדור לפני הטרקלין.

ואם כן יתובנן כל אחד בדעה נכונה אם יבאו מערערים לערער כי באכילת מאכל פלוני יסתכן גופו ויחלה קשות עד למיתה ממש, כל בר דעת יתרחק מאכילת דבר פלוני בתכלית כי מה לו לצרה אפילו מצד הספק, וכן אם יבאו מגידין ויאמרו אל תסע בדרך פלוני כי לסטים קשים הורגי נפשות על הדרך, ולעמתם יאמרו אחרים אל תדאג ועל אחריות שלי תוכל לנסוע, כל בר שכל לא יכניס עצמו לספק סכנה וגם לא ישלח בניו או בנותיו ושאר קרובי משפחתו בדרך זו, וכפי כחו ועתו ירחיק גם אחרים מהליכה לשם.

ואם כן הלא כן הדבר הזה ממש בענין חלב, אכילת חלב אפילו בשוגג מטמטם הלב וכורת נפש ונשמה משורשו העליון כמבואר בקדמונים ואחרונים (עיין אגרת לקדושה מרמב"ן פ"ד, ופר"ח וש"א סי'

פ"א) וגם כאשר כל העם בשגגה מכניס נפשות ישראל לצד הטומאה ומעבירן מדת ישראל (עי' שו"ת ד"ח ח"א יור"ד סי' ז') ולעולם לא יזכה לראות אור גם לעולם הבא (כמבואר ביסושה פ"ז ע"ש) ולפי זה מי פתי יסור הנה לפטם גופו בדבר שיש מערערין ואומרים כי יש בו סם המות הממית נפשו רוחו ונשמתו של אדם ומורידו עד שאול תחת' ומי יקח נפש בניו ובנותיו ולכרות נשמתן ממקור העליון אפילו במקום ספק.

וגם בחלק הגוף הלא עונשו במזיד בכרת, ובשוגג בשגגת כרת, ומי עלה בשמים וירד להעיד כי מי ששמע ערעור על ענין ניקור החלב ואוטם אזנו באמרו מי יאכילנו בשר שנידון כשוגג, והלא סוף כל סוף מעשים שבכל יום מעידין שהגיע הזמן לפשפש במעשים אחר חטאות של עונשי כריתות בו בפרק שצעירים ואפילו ילדים נחטפים באופן פתאומי בשחר ילדותם, וכי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא, ואין הזמן לחפש לימודי זכות על כל דבר ולנהוג בו היתר בזמן שרואין כי כל יום קללתנו מרובה מחברתה ילדים קטנים נשארו בלי אב או אם ואין עונה, בוכין מרירות והורים בוכין על ילדיהם שנחטפו טרם ידעו להבחין בין טוב לרע.

ונגד החסידים ואנשי מעשה אנו נואמים האיך מצאו קנה המדה למדוד אשר נזירות מאכילת קניידלע"ך וגעבראקסט (מצה שרוי') או קניית אתרוג יקר בן כמה מאות בכל הידורים. ועלייה מהודרת לספר תורה, וטלית נאה, מוכרחין להדר אחריהם יותר מגופן של תורה שהם יסוד נשמת חיים של יהדות החרדית וקיומן כמו הרחקת אכילת בשר שיש עליהן ערעור מטעם בלתי ניקור הוגנת. וד"ל.

טענה רביעי: - הכי אפשר שחלק גדול מכלל ישראל יכשלו, התירוץ על זה הוא ברמב"ם הנ"ל (ה' שגגות פי"ב ה"א) וזה לשונו: בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית דין שהורו בין שעשו רוב ישראל ... בין שעשו רוב השבטים. וכו' ולהלן (פי"ג ה"ב) בזה"ל: כיצד היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד. והיו עושין בהוראת בית דין שלש מאות אלף ואחד ... הרי בית דין חייבין עד כאן לשונו, ולפ"ז כל ישראל שש מאות אלף, והמעין היטב בש"ס וברמב"ם יראה דה"ה עשו כלל ישראל כולו, (עיין בזהר ויקרא כב א).

טענה חמישי: - האם יש היתר לרב או לאחר לשתוק באם יודע ערעור, דבר זה מבואר היטב בש"ס (שבת נד.) מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נתפס על אותו עון. וכן אחז"ל (סנהדרין כז: שבועות לט.) וכשלו איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבין זה לזה, ולפי זה מי שיודע דבר ושותק נתפס על העון כאילו הוא בעצמו במו ידיו מכשיל הרבים.

ומצאתי חידוש גדול ונפלא בספר ילקוט מעם לועז פרק י"ד שהביא מבעל העיטור וש"ך שדרשו דין זה של כל מי שיש בידו למחות וכו' מפרשה זו שמדובר מנשיא שנכשל בחלב ודרשו שבאמת הנשיא לא חטא רק הקהל ובשביל שלא מיחה הנשיא בהם העון תלוי בו. וזה לשונו שם: (ויקרא פרק י"ד בסופו) ודעו שאם יש במקום גדול שיש כח בידו להוכיח ולמחות על איזה עון או עול שעושים בני דורו, והוא אינו עושה כן, ואינו רוצה לדבר ולהתערב בדבר כדי שלא ישנאו אותו הבריות, כל החטאים שעושים העיר נחשבים כחטאיו ועון כולם תלוי בו. ולכן נסמך תחלת הפרשה הזאת: אשר נשיא יחטא, עם סופה של הפרשה הקודמת חטאת הקהל הוא, לרמוז שאם יש חטא בקהל, הסיבה היא, אשר נשיא יחטא, היינו אם הוא גדול הדור ויש בידו למחות ואינו מוחה העון תלוי בו. (כלי יקר, בעל העיטור וש"ך).

טענה שישי: - אם רשאין רבנים ושאר אנשים מסויימים להעלים עין מגודל המכשלה שלא תפגום כבודם, עי' משאחז"ל (תורת כהנים ויקרא, ובהוריות דף י' מובא ברש"י עה"ת פ' ויקרא על הכתוב אשר נשיא יחטא) וזה לשונו: לשון אשרי אשרי הדור שהנשיא שלו נתן לב להביא כפרה על שגגתו קל וחומר שמתחרט על זדונותיו.

טענה שביעית: - למה יארע תקלה לגדולים שבדור, דבר זה כבר ביארו הספרים שזה בא מעון הדור, עיין הפלא"ה בספר פנים יפות פרשת ויקרא (עה"כ אשר נשיא יחטא) שכ' וז"ל:

שסיבת חטא השוגג לכהן משיח מפני אשמת העם שגורם העלמתו, והביא שם (עה"כ אם הכהן המשיח) דחז"ל כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא (ב"ק נב.) ופירש"י וז"ל: כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממנה להם פרנסים שאינן מהגונין.

ובנזר הקודש (בראשית רבה פ' ס' ס"י י"א) תמה ע"מ שמצינו שם דנכשלו אמוראי במידי דאכילה (ומבואר בש"ס חולין ה: ובתוס' דבאכילת איסור אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים). ותירץ בנזה"ק דכיון שנתמעטו הדורות אע"פ שבודאי נמצא גם בדורות אחרונים בני אדם גדולים מאד במעלה מ"מ באשר אין דורם זכאי גם הם יורדין ממדרגתן. ע"כ.

טענה שמינית: - למה יכשלו רבים בפעם אחת? תשובה לדבר כי הדרך הוא בכל עבירה שאדם רואה שאחרים נכשלים בה נכשל אחריה בקל וכל אחד גורר את חבירו ומה"ט בבשר כיון שרבים אוכלים בשר ואינם רוצים לפרוש ממנה עם כל הערעורים מפני אטימת לבם שאר כל הקהל נגררים אחריהם, ודבר זה מבואר היטב בכלי יקר ויקרא ד' עה"כ ואם נפש אחת תחטא ומובא בילקוט מעם לועז ויקרא פ' י"ד וז"ל: שאם הוא חטא שאדם רואה אחרים שעושים אותו, הוא עלול לשגות שהדבר מותר והוא עשוי לעבור עליו, שכן יש מקום לטעות, אבל חטא שאינו רואה כלל שאחרים יעשוהו, רחוק מן הדעת שהוא יעשה. ולכן אומר שם הכתוב: ואם נפש אחת תחטא. ונאמר כאן "אחת", שלא נאמר כן בכל הקרבנות דלעיל, כדי לרמוז שרק הוא חטא באותו החטא, שלא ראה חטא זה אצל אחרים (כלי יקר).

דעת רבינו זצוק"ל בענין מנהג אונגריין

רוח הקודש גלוי' בבית מדרשו של רבינו זצוק"ל וזכי"ע

בסה"ק דברי יואל (פ' ברכה דף ר"א כ' וז"ל: אולם הא דלא בשמים הוא ושאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה הוא יסוד ושורש כל התורה כולה דאל"ה אין כאן תורה כלל, דהרי כבר הי' לעולמים כמ"ש במס' שבת קט"ז ע"ב ... ואפשר יעשה אותות ומופתים על ידי תחבולות וכישוף ונביא ישמע אליך עשה כן, ושבתי צבי תר"ו (תפח רוחו ונפשו) אמר שנתהפכו המצות ונעשו מעשין לאוין ומלאוין עשין, ואפי' אם לא נאמין כן בכללות התורה מ"מ אין שום מצוה שנשאר במתכונתה כל אחד יאמר חלמתי חלום שחלב זה אסור וזה מותר, וזה יאמר כך וזה כך ותפוג תורה, ע"כ כללא כייל הקב"ה שאין הנביא רשאי לחדש שום מצוה מהישנות. עכלה"ק.

הערה: פוק חזי עיניו הקדושים של רבינו הק' זכי"ע המאירים למרחוק וכאשר רצה לתת משל למה שיארע באחרית הימים להחליף מצות התורה נקט חלב וגם בזה לא קאמר שיעמוד נביא ויאמר הותר חלב לגמרי אלא שחלב זה אסור וחלב האחר מותר ממש כעין המאורע בימינו.

וועד משמרת הניקור